

PUBLICZNE STANOWISKO

Europejskie wspólne priorytety nadzorcze w odniesieniu do sprawozdań finansowych za rok 2012

Zgodnie z unijnym rozporządzeniem nr 1095/2010 w sprawie ustanowienia Europejskiego Urzędu Nadzoru Giełd i Papierów Wartościowych (European Securities and Markets Authority - ESMA) ESMA działa w obszarze sprawozdawczości finansowej, by zapewnić skuteczne i spójne stosowanie unijnych przepisów dotyczących giełd i papierów wartościowych.

ESMA publikuje niniejsze Publiczne Stanowisko, które określa wspólne priorytety nadzorcze w odniesieniu do sprawozdań finansowych sporządzonych za rok 2012, aby wspierać spójne stosowanie unijnych przepisów dotyczących giełd i papierów wartościowych, a w szczególności Międzynarodowych Standardów Sprawozdawczości Finansowej („MSSF”). ESMA chciałaby podkreślić potrzebę przejrzystości oraz znaczenie właściwego i spójnego stosowania zasad ujmowania, wyceny i ujawniania informacji określonych w MSSF w celu zapewnienia właściwego funkcjonowania rynków finansowych.

ESMA uznaje, że wydawanie miarodajnych objaśnień odnośnie tego, jak należy stosować MSSF, jest rolą Rady Międzynarodowych Standardów Rachunkowości (IASB) oraz Komitetu ds. Interpretacji MSSF (IFRS IC).

ESMA wspólnie z europejskimi właściwymi krajowymi organami nadzoru zidentyfikowała wspólne zagadnienia dotyczące sprawozdawczości finansowej, które ich zdaniem są szczególnie istotne dla europejskich spółek notowanych, biorąc pod uwagę sytuację gospodarczą i rynkową. Z tego względu przedsiębiorstwa i ich biegli rewidenci przygotowując i odpowiednio badając sprawozdania finansowe sporządzone zgodnie z MSSF za rok obrotowy zakończony dnia 31 grudnia 2012 r. powinni zwrócić należytą uwagę na niniejsze Publiczne Stanowisko.

Jak przedstawiono szczegółowo w dalszej części niniejszego Stanowiska, wspólne zagadnienia dotyczące sprawozdawczości finansowej odnoszą się do określonych aspektów stosowania MSSF w odniesieniu do:

- aktywów finansowych,
- utraty wartości aktywów niefinansowych,
- zobowiązań z tytułu określonych świadczeń oraz
- rezerw objętych zakresem MSR 37.

Emitenci, w zależności od szczególnej sytuacji, w jakiej się znajdują, lub rodzaju działalności, w którą są zaangażowani, mogą uznać, że nie wszystkie zagadnienia poruszone w niniejszym Publicznym Stanowisku będą miały zastosowanie do ich sprawozdawczości. Należy zauważyć, że części dotyczące aktywów finansowych w głównej mierze, ale nie wyłącznie, mają zastosowanie do instytucji finansowych.

ESMA wspólnie z właściwymi krajowymi organami nadzoru będzie monitorować stosowanie wymogów MSSF dotyczących kwestii wymienionych powyżej i oceni, jak zawarte w niniejszym Stanowisku oczekiwania ESMA zostały zrealizowane. Wspólne priorytety nadzorcze zostaną włączone do przeglądów przeprowadzanych przez właściwe krajowe organy nadzoru, które podejmą odpowiednie działania w każdym przypadku zidentyfikowania istotnych nieprawidłowości zgodnie z ich procedurami. Ponadto ESMA będzie gromadziła dane na temat tego, jak europejskie podmioty notowane stosowały wymogi MSSF w odniesieniu do tych zagadnień, i przekaże rynkowi sprawozdanie na temat wyników tej ankiety.

Należy zauważyć, że wyżej wymienione zagadnienia są uznawane na dzień wydania niniejszego Publicznego Stanowiska za najistotniejsze na poziomie europejskim. Krajowe organy nadzoru mogą uznać za właściwe opublikowanie we własnych systemach prawnych stanowisk zwracających notowanym spółkom uwagę na dodatkowe kwestie związane ze stosowaniem MSSF. Z tego względu proces nadzorczy nie będzie ograniczony do kwestii wyraźnie określonych w niniejszym Stanowisku.

Wspólne priorytety nadzorcze

I. Instrumenty finansowe

Instrumenty finansowe narażone na ryzyko

W związku z kryzysem finansowym przejrzystość dostarczanych rynkowi informacji związanych z instrumentami finansowymi stała się priorytetem dla inwestorów, emitentów i regulatorów. Dostarczanie zdezagregowanych, szerokich ujawnień na temat istotnych ekspozycji związanych ze wszystkimi instrumentami finansowymi, które są narażone na ryzyko (bez ograniczenia do ekspozycji związanych z obligacjami państwowymi) oraz wyjaśnienie charakteru i zakresu tego ryzyka to kluczowe elementy ochrony inwestorów i dobrego funkcjonowania rynków.

Paragraf 1 MSSF 7 — *Instrumenty finansowe: ujawnianie informacji* nakłada na jednostki obowiązek ujawniania informacji, które pozwolą użytkownikom ocenić (i) wpływ instrumentów finansowych na sytuację finansową i wyniki działalności jednostki; oraz (ii) charakter i zakres wynikającego z instrumentów finansowych ryzyka, na które jednostka jest narażona w okresie sprawozdawczym i na koniec okresu sprawozdawczego, jak również sposób zarządzania ryzykiem przez jednostkę. Zgodnie z paragrafem 6 jednostka zobowiązana jest do ujawnienia informacji według klas instrumentów finansowych, które uwzględniają charakter ujawnianych informacji oraz cechy tych instrumentów finansowych.

Jeżeli emitent zidentyfikuje istotne zaangażowanie w instrumenty finansowe narażone na ryzyko, ESMA oczekiwałaby, że sprawozdanie finansowe będzie spełniało wymóg zawarty w paragrafie 31 MSSF 7 i będzie zawierało odpowiednie ujawnienia ilościowe i jakościowe odzwierciedlające charakter narażenia na ryzyko, informacje związane z wyceną takich instrumentów finansowych, a także analizę koncentracji narażenia na dane ryzyka.

W tym kontekście paragraf 34 MSSF 7 wymaga przedstawienia ujawnień ilościowych dotyczących każdego rodzaju ryzyka związanego z instrumentami finansowymi. W szczególności paragraf 34 c) i B8 MSSF 7 wymagają przedstawienia ujawnień na temat koncentracji ryzyka, obejmujących opis wspólnych cech wyróżniających dany rodzaj koncentracji oraz wysokość stopnia narażenia na ryzyko związane ze wszystkimi instrumentami finansowymi mającymi wyżej wymienione cechy.

Dług państwowy

W wyniku kryzysu zadłużeniowego inwestorzy skupiali swoją uwagę na tym, jak kryzys ten wpłynął na wyniki działalności i sytuację finansową notowanych instytucji finansowych z ekspozycją związaną z długiem państwowym.

W 2011 r. ESMA wydała dwa stanowiska (ESMA/2012/226 i ESMA/2012/397), których celem było zachęcenie emitentów do zapewnienia w sprawozdaniach sporządzanych przez nich zgodnie z MSSF wyższego poziomu przejrzystości w odniesieniu do istotnych ekspozycji związanych z długiem państwowym. W lipcu 2012 r. ESMA opublikowała raport z przeglądu praktyk sprawozdawczych stosowanych w odniesieniu do greckiego długu państwowego w rocznych sprawozdaniach finansowych za rok 2011 wybranych europejskich instytucji finansowych (ESMA/2012/482).

Oprócz elementów zawartych w tych sprawozdaniach oraz w oparciu o wyniki przeglądu przeprowadzonego w 2012 r. ESMA zachęca emitentów do dalszego zwiększania przejrzystości w zakresie następujących zagadnień:

- jakości ujawnień informacji wykazywanych w podziale na poszczególne kraje, w szczególności w odniesieniu do szczegółowości informacji na temat znacznych ekspozycji związanych z długiem państwowym, łącznie z ujawnianiem informacji ilościowych na temat ekspozycji brutto i netto;
- ekspozycji niezwiązanych z długiem państwowym w podziale na rodzaje ekspozycji (związane z długiem przedsiębiorstw, banków, jednostek samorządu lokalnego itd.), w tym informacji jakościowych i ilościowych na temat ryzyka kredytowego, a także
- wpływu kredytowych instrumentów pochodnych (np. swapów ryzyka kredytowego) wykorzystywanych do zarządzania istotnymi ekspozycjami związanymi z instrumentami finansowymi, w szczególności w odniesieniu do dezagregacji informacji (np. rozróżnienie między dodatkowymi ekspozycjami wynikającymi ze sprzedaży instrumentów pochodnych a szacowanym poziomem ochrony wynikającym z zakupu kredytowych instrumentów pochodnych).

Utrata wartości aktywów finansowych

Zgodnie z paragrafem 58 MSR 39 - *Instrumenty finansowe: ujmowanie i wycena* emitenci są zobowiązani do przeprowadzenia oceny, czy istnieją obiektywne dowody utraty wartości składnika aktywów finansowych. Objasnienia nakładają wymóg identyfikacji zdarzenia powodującego stratę oraz możliwości wiarygodnego oszacowania wpływu na przyszłe oczekiwane przepływy pieniężne wynikające ze składnika aktywów finansowych.

Biorąc pod uwagę obecne uwarunkowania ekonomiczne, zidentyfikowano dwie kwestie o szczególnym znaczeniu:

- zastosowanie kryteriów „znaczący lub przedłużający się” do oceny utraty wartości instrumentów kapitałowych (paragraf 61 MSR 39), oraz
- ujęcie pożyczek zmodyfikowanych ze względów ekonomicznych lub prawnych wynikających z trudności finansowych pożyczkobiorcy (paragraf 59 c) MSR 39).

Zastosowanie kryteriów „znaczący lub przedłużający się”

Zgodnie z paragrafem 58 MSR 39 na koniec każdego okresu sprawozdawczego należy przeprowadzić ocenę, czy istnieją obiektywne dowody utraty wartości składnika aktywów finansowych. Strata z tytułu utraty wartości jest ujmowana wtedy i tylko wtedy, gdy istnieją takie dowody. Paragraf 59 MSR 39 zawiera objaśnienia dotyczące tego, kiedy uznaje się, że istnieją obiektywne dowody utraty wartości: wynikają ze zdarzenia mającego miejsce po początkowym ujęciu składnika aktywów („zdarzenie powodujące stratę”), oraz gdy dane zdarzenie powodujące stratę ma wpływ na oczekiwane przepływy pieniężne wynikające ze składnika (składników) aktywów finansowych, których wiarygodne oszacowanie jest możliwe.

W odniesieniu do inwestycji w instrument kapitałowy paragraf 61 MSR 39 wskazuje, że znaczący lub przedłużający się spadek wartości godziwej inwestycji poniżej kosztu również stanowi obiektywny dowód utraty wartości. Zatem znaczący lub przedłużający się spadek wartości godziwej natychmiast powoduje ujęcie straty z tytułu utraty wartości w przypadku instrumentów kapitałowych utrzymywanych w portfelu instrumentów dostępnych do sprzedaży. MSR 39 nie zawiera jednak dalszych objaśnień na temat ustalenia, co stanowi „znaczący lub przedłużający się” spadek wartości godziwej.

Europejskie organy nadzoru zauważyły rozbieżne praktyki w stosowaniu kryteriów „znaczący lub przedłużający się” o różnym stopniu przejrzystości w ujawnianiu informacji na temat subiektywnych ocen wykorzystanych przy ustalaniu, co stanowi „znaczący lub przedłużający się” spadek wartości godziwej.

ESMA uważa, że większy poziom przejrzystości w ujawnianiu informacji związanych z oceną zdarzenia powodującego utratę wartości oraz ze zmianami takiej oceny, jak również wpływem takich zmian, jest niezbędny dla osiągnięcia porównywalności sprawozdań finansowych sporządzanych zgodnie z MSSF przez różnych emitentów. Biorąc pod uwagę dużą zmienność cen rynkowych obserwowaną w ostatnich okresach, taka przejrzystość powinna być oparta na przepisach zawartych w paragrafie 122 MSR 1 - *Prezentacja sprawozdań finansowych*, zgodnie z którym kierownictwo jest zobowiązane do ujawnienia informacji o subiektywnych ocenach dokonanych podczas stosowania zasad (polityki) rachunkowości jednostki, które mają najbardziej znaczący wpływ na sprawozdanie finansowe.

Zmodyfikowane pożyczki

W obecnych uwarunkowaniach ekonomicznych zauważono, że instytucje finansowe miały różne podejścia do klientów, którzy doświadczyli okresu trudności finansowych. Informacje gromadzone przez europejskie właściwe krajowe organy nadzoru wykazały rozbieżne praktyki w przypadku oceny praktyk dotyczących tzw. *forbearance* (restrukturyzacja zadłużenia, renegotjowanie umów, powstrzymanie się od działania, itp.)¹ oraz znaczne różnice w osądach dokonanych odnośnie poziomu tworzonych rezerw i ujawnień informacji o renegotjowanych pożyczkach.

Paragraf 40 MSR 39 stwierdza, że wymianę instrumentów dłużnych o zasadniczo różnych warunkach, dokonywaną pomiędzy kredytobiorcą i kredytodawcą, ujmuje się jako wygaśnięcie pierwotnego zobowiązania finansowego i ujęcie nowego zobowiązania finansowego. Z perspektywy wyłączenia składnika aktywów finansowych z bilansu paragraf 17 MSR 39 odnosi się do wygaśnięcia umownych praw do przepływów pieniężnych ze składnika aktywów.

ESMA oczekiwaby, że emitenci będą ujawniać w sprawozdaniach finansowych przejrzyste informacje jakościowe i ilościowe w odniesieniu do skutków praktyk dotyczących *forbearance*. Ujawnienia takie powinny również pomóc czytelnikom zrozumieć skutki tych praktyk w odniesieniu do tworzenia rezerw.

Ze względu na to, że przeniesienie instrumentów finansowych jest często złożoną transakcją, ESMA podkreśla potrzebę poprawy przejrzystości informacji dostarczanych zgodnie z paragrafami od 42A do 42H MSSF 7, które po raz pierwszy będą miały zastosowanie w 2012 r.

II. Utrata wartości aktywów niefinansowych

Obecna sytuacja gospodarcza w niektórych branżach i krajach również zwiększa prawdopodobieństwo, że wartość bilansowa aktywów może być wyższa od ich wartości odzyskiwalnej. Wartość rynkowa znacznej liczby notowanych spółek spadła poniżej ich wartości księgowej. Zgodnie z paragrafem 12 d) MSR 36 - *Utrata wartości aktywów* sytuacja taka może stanowić przesłankę wskazującą na wystąpienie utraty wartości i z tego względu wymaga przeprowadzenia testu na utratę wartości. Jeżeli wartość odzyskiwalna jest niższa od wartości bilansowej, jednostka powinna ująć odpis aktualizujący z tytułu utraty wartości zgodnie z wymogiem zawartym w paragrafie 59 MSR 36.

Z uwagi na powszechne spowolnienie gospodarcze obserwowane w ostatnich miesiącach ocenianie przyszłych przepływów pieniężnych wymaga dokonania przez kierownictwo w dużej mierze subiektywnej oceny i podlega wyższym poziomom niepewności. W tym kontekście ESMA uznaje, że szczególną uwagę należy zwracać na wycenę wartości firmy i składników wartości niematerialnych o nieokreślonym okresie użytkowania zawsze, gdy znaczące kwoty są ujmowane w sprawozdaniu finansowym. ESMA podkreśla potrzebę stosowania założeń, które odpowiadają realistycznym oczekiwaniom odnośnie przyszłości.

¹ Szerzej termin *forbearance* – patrz:

ESMA Public Statement on the *Treatment of Forbearance Practices in IFRS Financial Statements of Financial Institutions*, ESMA/2012/854, 20.12.2012, <http://www.esma.europa.eu/system/files/2012-853.pdf> oraz Reports of the Advisory Scientific Committee of the European Systemic Risk Board “Forbearance, resolution and deposit insurance“, lipiec 2012, http://www.esrb.europa.eu/pub/pdf/asc/Reports_ASC_1207.pdf?204986e6f35bc5913ec897547c3cf266 (przyp. UKNF).

Paragraf 134 MSR 36 nakłada wymóg ujawnienia szczegółowych informacji o szacunkach stosowanych do wyceny wartości odzyskiwalnej ośrodków wypracowujących środki pieniężne (*cash-generating units*, CGU), do których przypisana została znacząca wartość firmy lub składnik wartości niematerialnych o nieokreślonym okresie użytkowania. Jeżeli wartość odzyskiwalna CGU została ustalona w oparciu o jego wartość użytkową, kierownictwo musi dokonać w dużej mierze subiektywnej oceny. W przeszłości europejskie właściwe krajowe organy nadzoru zauważały brak wystarczających, szczegółowych ujawnień informacji jakościowych i ilościowych, odnoszących się do poszczególnych CGU.

Wymogi zawarte w paragrafie 134 d) MSR 36 mają za zadanie pomóc użytkownikom zrozumieć podejście przyjęte przez kierownictwo. Z tego względu ESMA podkreśla, że sprawozdanie finansowe powinno zawierać bardziej szczegółowe ujawnienia zamiast zagregowanych ujawnień ilościowych, ze szczególnym naciskiem na przyjęte kluczowe założenia, okresy, na jakie prognozowane są przepływy pieniężne, zastosowane stopy wzrostu i stopy dyskontowe, jak również na zgodność tych założeń z dotychczasowymi doświadczeniami (przydatne objaśnienie zawarte jest w Przykładzie ilustrującym 9 do MSR 36).

Paragraf 134 f) MSR 36 nakłada wymóg dodatkowych ujawnień dotyczących wrażliwości wartości odzyskiwalnych na uzasadnione i prawdopodobne zmiany kluczowych założeń, jeżeli takie zmiany spowodowałyby wymagającą ujęcia utratę wartości. ESMA uważa, że w obecnych uwarunkowaniach ekonomicznych takie ujawnienia są nawet bardziej przydatne, i oczekiwałaby, że ujawnienia będą zawierały analizy wrażliwości dotyczące przyjętych założeń, takich jak stopy wzrostu, stopa dyskontowa i marża operacyjna, a także ich wpływ na przychody lub wielkość sprzedaży. ESMA zauważa, że paragraf 125 MSR 1 nakłada wymóg podobnych ujawnień na temat przyjętych założeń dotyczących przyszłości oraz innych podstawowych przyczynach niepewności szacunków, co do których istnieje znaczące ryzyko spowodowania istotnych korekt wartości bilansowych aktywów w trakcie kolejnego roku obrotowego.

III. Wycena zobowiązań z tytułu świadczeń po okresie zatrudnienia

Paragraf 79 MSR 19 - *Świadczenia pracownicze* wymaga, aby stopa stosowana do dyskontowania zobowiązań z tytułu świadczeń po okresie zatrudnienia była ustalana na podstawie występujących na koniec okresu sprawozdawczego rynkowych stóp zwrotu z wysokiej jakości obligacji przedsiębiorstw. W krajach, w których brak jest rozwiniętego rynku takich obligacji, stosuje się rynkowe stopy zwrotu z obligacji państwowych.

W Europie kryzys zadłużeniowy oraz spadek wzrostu gospodarczego doprowadziły do znacznych wahań rynkowych stóp zwrotu z obligacji państwowych i korporacyjnych. Ponadto niepewność gospodarcza doprowadziła do obniżenia ratingu wielu przedsiębiorstw. W wyniku powyższego pojawiło się pytanie, czy jednostki powinny zmienić swoje podejście do ustalania stóp dyskontowych stosowanych do dyskontowania zobowiązań z tytułu świadczeń po okresie zatrudnienia.

ESMA ma świadomość tego, że Komitet ds. Interpretacji MSSF zaplanował dyskusję na temat pojęcia wysokiej jakości obligacji przedsiębiorstw w czasie swojego posiedzenia w listopadzie 2012 r. W oparciu o te informacje ESMA uważa, że jednostki powinny poczekać na wyjaśnienie ze strony Komitetu ds. Interpretacji MSSF i nie powinny zmieniać swojego podejścia do ustalania stóp dyskontowych. W międzyczasie ESMA podkreśla, że występuje szczególna potrzeba przejrzystości w tym obszarze. Z tego względu oczekuje się, że jednostki będą ujawniać następujące informacje: czy stosowały stopy zwrotu z wysokiej jakości obligacji przedsiębiorstw czy inne, opis tego, jak ustaliły stopy zwrotu z wysokiej jakości obligacji przedsiębiorstw (w tym zastosowanych w dużej mierze subiektywnych ocen lub odniesienie do rynku regionalnego, do którego emitent ma dostęp).

W odniesieniu do zmienionego MSR 19, który wejdzie w życie dnia 1 stycznia 2013 r., ESMA oczekuje, że informacje ilościowe o skutkach jego zastosowania, które są wymagane na podstawie paragrafu 30 MSR 8, zostaną przedstawione w sprawozdaniu finansowym sporządzonym zgodnie z MSSF za 2012 r. Główne zmiany wprowadzone przez MSR 19(2011) odnoszą się do wyeliminowania metody korytarzowej, zmian dokonywania oceny przychodów z tytułu odsetek z aktywów programu oraz sposobu rozliczania kosztów zatrudnienia.

IV. Rezerwy objęte zakresem MSR 37

Wycena rezerw wymaga dokonania w dużej mierze subiektywnych ocen kierownictwa i podlega wyższym poziomom niepewności. Ponadto istnieje silny związek między rezerwami a ryzykiem, któremu podlega jednostka. Stąd jakość ujawnień dotyczących rezerw ma kluczowe znaczenie dla przejrzystości sprawozdań finansowych. Informacje dodatkowe o rezerwach zawierają jednak często jedynie zagregowane informacje jakościowe i ilościowe.

Paragrafy 84 i 85 MSR 37 - *Rezerwy, zobowiązania warunkowe i aktywa warunkowe* wyraźnie wskazują, że celem ujawnień dotyczących rezerw jest poinformowanie użytkowników o zmianach wysokości rezerw. Na przykład paragraf 85 MSR 37 nakłada na jednostki wymóg ujawnienia, w odniesieniu do każdego rodzaju rezerw, opisu charakteru danych obowiązków, oczekiwanych terminów wpływów korzyści ekonomicznych, niepewności związanych z kwotą i terminem wystąpienia takich wpływów, jak również, jeżeli ma to zastosowanie, głównych założeń poczynionych odnośnie przyszłych zdarzeń. Zastosowane sformułowania wyraźnie wskazują, że ujawnienia te powinny zostać dostosowane tak, aby odzwierciedlały ryzyko związane z działalnością emitenta. Z tego względu należy unikać utartych sformułowań (ang. *boilerplate*), zaś ujawnienia informacji powinny być na tyle szczegółowe, aby skutki finansowe ryzyk o odmiennym charakterze były prezentowane w oddzielnych klasach rezerw.

Na koniec ESMA oczekiwałaby od emitentów zapewnienia odpowiedniego poziomu przejrzystości na temat niepewności związanych z osądami poczynionymi w związku z tymi ocenami.